

ความยากจนผู้สูงอายุ : ปัญหาท้าทายของประเทศไทย

วันที่ 27 พฤษภาคมปีนี้ ครบรอบ 1 ปีที่มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพื่อพิจารณาและเห็นชอบรายงานการศึกษาเรื่อง “แนวทางการเสนอกฎหมายบำนาญพื้นฐานแห่งชาติ” โดยคณะกรรมการ (กมธ.) การสวัสดิการสังคม เพื่อให้สภาส่งต่อไปยังรัฐบาลให้พิจารณาดำเนินการตามรายงานและข้อสังเกตต่อไปได้แก่ การกำหนดเป้าหมายความคุ้มครองความยากจนแหล่งรายได้ และการบูรณาการระบบบำนาญของประเทศ เป็นต้น

ตลอด 1 ปีที่ผ่านมาได้มีเสียงสะท้อนในสังคม ทำให้ทุกท่านน่าจะตระหนักดีว่า ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว โดยสัดส่วนของประชากรวัยทำงานกำลังลดลง ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความยากจนในครัวเรือนผู้สูงอายุ

เมื่อประมาณ 10 ปีก่อน รายงานธนาคารโลกเรื่อง “การลดปัญหาความยากจนของผู้สูงอายุในประเทศไทย : บทบาทของโครงการบำนาญและการช่วยเหลือทางสังคม” ปี 2555 ระบุว่า รัฐบาลมีโครงการบำนาญหลายโครงการเพื่อรับมือกับปัญหา แต่ก็ยังมีสิ่งประเทศไทยสามารถทำได้อีกมากเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการคุ้มครองความยากจน

เนื่องจากประเทศไทยมีโครงการบำนาญอยู่ 8 โครงการ ครอบคลุมประชากรกลุ่มที่ต่างกัน ได้แก่ ประกันสังคม มาตรา 33 และ 39, กบข. และบำนาญข้าราชการ, กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ, กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ, เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ, กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และประกันสังคม มาตรา 40 ดังนั้น การที่ไม่มีนโยบายบำนาญแห่งชาติที่ชัดเจน จึงทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและขาดการประสานงานระหว่างแต่ละหน่วยงานที่ดูแลโครงการบำนาญต่างๆ

ลักษณะสำคัญบางประการของระบบบำนาญของประเทศไทย คือ สิทธิประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับผู้ที่ไม่ได้ยากจน, มีเพียงระบบ “เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ” เท่านั้นที่มีความครอบคลุมผู้สูงอายุได้แบบถ้วนหน้า, หลายโครงการมีข้อจำกัดด้านครอบคลุมวงกว้างไม่เพียงพอ ไม่มีหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่กำกับดูแล เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ หรือทำหน้าที่กำกับดูแลด้านการเงินโดยรวม และไม่มีนโยบายบำเหน็จบำนาญระดับชาติที่มีความเชื่อมโยงกัน

รายงานธนาคารโลกฉบับดังกล่าวยังระบุด้วยว่า ประเทศไทยมีโครงการบำนาญมากเกินไป จึงควรพิจารณาบูรณาการแต่ละโครงการเข้าด้วยกัน และมีการปรับเปลี่ยนระบบบำนาญทั้งหมด โดยมุ่งเน้นที่การลดความยากจนในผู้สูงอายุ, ตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลโครงการบำนาญ, และกำหนดความรับผิดชอบ (accountability) ที่ชัดเจนไว้ในนโยบายบำนาญรวม

อย่างไรก็ตาม เมื่อเรามาศึกษาสภาพในปัจจุบัน ปี 2566 คนจำนวนมากที่ยากไร้โอกาสตั้งแต่กำเนิด ก็ยังคงไม่มีระบบรองรับทางสังคม (social safety net) ด้านความยากจนในวัยชรา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศไทยยังไม่มีระบบการออมที่สามารถครอบคลุมทุกคนในวัยทำงาน เหมือนหลายประเทศพัฒนาแล้วที่บังคับให้ทุกคนต้องอยู่ในระบบ และมีข้อจำกัดที่เบียดเบียนขั้นพื้นฐานต่ำเกินไปจนไม่สามารถคุ้มครองความยากจนได้ และเป็นอัตราที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงตามภาวะเงินเฟ้อ

ทั้งนี้ การพิจารณาเรื่องความยากจนผู้สูงอายุในมุมมองของระบบความคุ้มครองทางสังคม จำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหาความเป็นธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำแบบรายกระจุกจนกระจาย เพราะคนที่เกิดมาในพื้นที่ขาดแคลน ไม่มีโอกาสทางการศึกษา ต้องทำงานเป็นแรงงานราคาถูก มีรายได้เติบโตไม่ทันค่าครองชีพ ทำงานจนเกษียณก็ไม่มีทางลืมตาอ้าปาก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงวัยทำงานจะมีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่ก็ได้ร่วมจ่ายภาษีผ่านการบริโภค เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีการค้า ภาษีสรรพสามิตเฉพาะ อากรแสตมป์ ภาษีสถิติการ กำนี้น้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน ภาษีเครื่องดื่ม ภาษีเครื่องใช้ไฟฟ้า ภาษีรถยนต์ ภาษีรถจักรยานยนต์ ภาษีเบตเตอร์ ภาษีสุราและยาสูบ เป็นต้น

ดังนั้น เราควรที่จะมีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อทำให้สังคมโดยรวมมีระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันจะส่งผลทางบวกต่อศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ช่วยทำให้เศรษฐกิจขยายตัวได้เร็วกว่า และช่วยให้สังคมมีความปรองดอง ซึ่งหากใช้เหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ ก็ควรที่จะใช้นโยบายการคลังเพื่อจัดสรรให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

ดังที่คุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เคยให้สัมภาษณ์ว่า “ผมมองไม่เห็นทางอื่น นอกจากปฏิรูปภาษีครั้งใหญ่ ถ้าจะไปอย่างเต็มสูบ ไม่รู้ระบบภาษีครั้งใหญ่ ผมไม่คิดว่าจะทำได้ ทั้งหมดนี้เพื่อปูทางไปสู่แนวคิดที่ว่า ทุกคนจะต้องมีหลักประกัน ถ้ารัฐ

ยังไม่มีการกำลัง ก็ต้องมีการร่วมจ่าย ... การเมืองประชาธิปไตย มันช่วยแน่ๆ” และคุณธนธร จึงรุ่งเรืองกิจ ระบุว่า “ที่ผ่านมา คนรวยร่วมทุกข์ร่วมสุขกับคนส่วนใหญ่ของประเทศน้อยเกินไป คนกลุ่มนี้ได้ผลประโยชน์มหาศาลจากคนในชาติ หากเราสามารถคำนวณ Effective Tax Rate ของคนรวยได้ เราน่าจะเห็นช่องทางในการเก็บภาษีได้อีกมาก” (โครงการวิจัย ระบบบำนาญแห่งชาติ, 2566)

ขณะนี้เรารอการผลการเลือกตั้ง ซึ่งน่าจะอีก 3-4 เดือน จึงจะรู้ว่า ใครจะเป็นนายกรัฐมนตรี พรรคใดจะเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องนโยบายบำนาญ ซึ่งข้อเสนอพรรคการเมืองที่หาเสียง มีตั้งแต่ต้นนโยบายขายนิตินสอไม่นำไปลงข่าว ไปจนกระทั่งนโยบายที่กำหนดเป้าหมายระบบความคุ้มครองความยากจนผู้สูงอายุ พร้อมทั้งระบุแหล่งที่มาของรายได้ เช่น ตัดลดงบประมาณที่ไม่จำเป็น เพิ่มประสิทธิภาพและความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี และใช้ภาษีก้าวหน้าที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำ

แม้บำนาญประชาชนจะเป็นข้อเรียกร้องจากทั้งภาคประชาชน ภาควิชาการ รวมทั้งเป็นมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติในปัจจุบันที่สะท้อนความต้องการของสังคม ซึ่งภาคการเมืองให้ความสนใจอย่างจริงจัง แต่จากสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันก็ประเมินได้ถึงอุปสรรคสำคัญในทางปฏิบัติ

เพราะแม้ว่ากลุ่มที่ถูกคาดหวังจากเจตจำนงของประชาชนจะให้เป็นพรรครัฐบาล มีเป้าหมายการขับเคลื่อนเรื่องนี้ แต่ยังคงเผชิญกับเงื่อนไขและความไม่แน่นอนทางการเมืองอื่นๆ ที่อาจเป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มการเมืองเดิมหรือกลุ่มอำนาจทุนเดิมบนยอดพีระมิดที่อาจเสียประโยชน์ เพราะการพัฒนาบำนาญประชาชน จะต้องมีปฏิรูปด้านภาษีและงบประมาณ แล้วจัดสรรให้แบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรมมากขึ้น

ท้ายสุดนี้ ผู้เขียนขอเรียนให้ทุกท่านโปรดช่วยกันพิจารณาว่า หากไม่ทำอะไรเลย งบประมาณสำหรับผู้สูงอายุ

จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายในสองทศวรรษข้างหน้า โดยส่วนมากมาจากงบประมาณข้าราชการ ซึ่งจะเพิ่มสูงขึ้นไปพร้อมกับสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ ดังนั้น ในเมื่อประเทศไทยจำเป็นต้องมีรายรับรัฐบาลที่เพิ่มขึ้น ก็ควรจะพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส แก้ไขปัญหาโครงสร้างของประเทศ โดยปฏิรูประบบเศรษฐกิจให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น และสร้างระบบสวัสดิการเพื่อให้คุณภาพชีวิตของทุกคนดีขึ้น.

อ่านเพิ่มเติม

การลดปัญหาความยากจนของผู้สูงอายุในประเทศไทย : บทบาทของโครงการบำนาญและการช่วยเหลือทางสังคม. ตุลาคม 2555.
Brix,Hana; Jitsuchon,Somchai; Skoufias,Emmanuel; Sondergaard,Lars M.; Tansanguanwong,Pamornrat; Wiener,Mitchell. *Reducing elderly poverty in Thailand : the role of Thailand's pension and social assistance programs* (Thai). Washington, D.C. : World Bank Group. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/355211468120870525/pdf/805270WP0THAI00Box0382091B00PUBLIC0.pdf>

โครงการวิจัย “การวิเคราะห์ช่องว่างทางการคลังแหล่งรายได้ และความเป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของการจัดตั้งระบบบำนาญแห่งชาติ โดยคำนึงถึงผลกระทบของ COVID-19 ที่มีต่อผู้สูงอายุ” 2566. โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) https://theepakomblog.wordpress.com/2023/01/20/powerpoint__move__mountain/

**ดร.กัปกร จิรจิตกุลชัย คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**

คณะวิทย์ มธ. ชวนยลพาหเรศ ชุดผ้าไทยพื้นถิ่นกับ 3 งานศิลป์สุดตระการตา

นิวเจนพลัส

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (SCI-TU) หรือ คณะวิทย์ มธ. เผยความงดงามสุดวิจิตรของ '3 งานศิลป์ชุดผ้าพื้นถิ่น' ผลงานการรังสรรค์โดย 'De (Sign) Scientist - นักวิทย์สิ่งทอยุคเบ็ดเสร็จ' โดยนักศึกษา 'สาขาวิชาเทคโนโลยีวัสดุและสิ่งทอ' ที่ขมวดรวมความรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งทอ และการออกแบบแฟชั่น มาสร้างสรรค์ผลงานตั้งแต่การคิดค้นเนื้อผ้า การออกแบบที่อัดแน่นด้วยไอเดียการสวมใส่ให้คงความเอกลักษณ์พื้นถิ่น แต่มีความร่วมสมัย

อาจารย์ ดร.ธนิษา หุตะกมล อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีวัสดุและสิ่งทอ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (SCI-TU) หรือ คณะวิทย์ มธ. กล่าวว่า 'สาขาวิชาเทคโนโลยีวัสดุและสิ่งทอ' คณะวิทย์ มธ. เปิดตัวคอลเลกชันใหม่ที่ใช้ผ้าไทยพื้นถิ่นเป็นโจทย์ให้นักศึกษาได้ค้นคว้าตามความสนใจ โดยใช้อุทิศความรู้ที่ด้านด้วยวิทยาศาสตร์และ

แฟชั่นสิ่งทอ ที่มีจุดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้เรียนสาขาวิชาเทคโนโลยีวัสดุและสิ่งทอ คณะวิทย์ มธ. คือ 'De (Sign) Scientist - นักวิทย์สิ่งทอยุคเบ็ดเสร็จ' ที่ผสานความรู้ที่หลากหลาย นำไปออกแบบผลงานและมีเรื่องราวที่น่าสนใจ ซึ่งจากโจทย์ในห้องเรียนดังกล่าว ทำให้ได้ 3 ผลงานเด่น ดังนี้

- "เพชรเมืองรอง" ผลงานการเจียรไนเพชรน้ำงาม 'ผ้าทอลายแพรวา' เส้นที่แห่งผ้าพื้นถิ่นกาฬสินธุ์สู่ผ้าไทยสไตล์โมเดิร์น หวังกระตุ้นการท่องเที่ยวเมืองรอง พร้อมเจาะตลาดคนรุ่นใหม่ใส่ได้ทุกวัน โดย นายพชรพิพพัชญ์ สอนชัยภูมิ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาเทคโนโลยีวัสดุและสิ่งทอ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (SCI-TU) เผยว่าด้วยเล็งเห็นถึงเสน่ห์ของ 'ผ้าทอลายแพรวา' เพชรน้ำงามของผ้าพื้นถิ่นในเมืองรองอย่าง 'จ.กาฬสินธุ์' ตนจึงตั้งใจหยิบยกผ้าดังกล่าว มาออกแบบในสไตล์โมเดิร์น ผ่านการนำผ้าทอพื้นมาออกแบบให้มีความเหลือมของลายผ้า เพื่อให้เกิดเส้นนำสายตาและเสริมบุคลิกแก่ผู้สวมใส่ โดยตั้งใจเจาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ในการเลือกสวมใส่ผ้าไทยในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งกระตุ้น

เศรษฐกิจการท่องเที่ยวในเมืองรอง อย่างไรก็ดี สำหรับการเรียนในหลักสูตรวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสิ่งทอ ถือเป็นความลงตัวของศาสตร์ด้าน 'วิทย์-ศิลป์-ดีไซน์' ทำให้ตนรู้สึกเรื่องถิ่นที่มาของเส้นใย วัสดุสิ่งทอ เทคนิคการย้อม ความยั่งยืนและทางรอดของสิ่งทอ ตลอดจนได้รับกระบวนการคิดและวางแผนการทำงานที่เป็นระบบ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับการเรียนและการใช้ชีวิตได้เป็นอย่างดี

- "Iconic of Female Warrior" ความลงตัวของ การออกแบบและถักทอสุดวิจิตร ยกระดับผ้าไทยพื้นถิ่นให้เรียบหรู-นุ่มนวลเมื่อสวมใส่ โดย นางสาว อุษณิยาภรณ์ ลุนกำพ็ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาเทคโนโลยีวัสดุและสิ่งทอ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (SCI-TU) เผยว่าได้รับแรงบันดาลใจจากการแต่งกายของ 'วีรสตรียุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น' ที่สมัยนั้นผู้หญิงไทยเน้นสวมใส่ตะเบงมาน เพื่อความคล่องตัวเสมือนนักรบ ท่ามกลาง

การฟื้นตัวของเศรษฐกิจหลังภาวะสงคราม โดยได้เลือกใช้ 'ผ้าลายประยุกต์' อัดลักษณะของผ้าพื้นถิ่นในภาคอีสาน มาผ่านกระบวนการ 'การหมักโคลน' เพื่อลดทอนความกระด้างของผ้า พร้อมถักทอด้วยลวดลายวิจิตรตระการตาและอ่อนช้อย จากนั้นใช้การจับหน้างานด้วยผ้าฝ้ายเดี่ยวที่ให้ความรู้สึกเรียบหรูและไม่ระคายผิวเมื่อสวมใส่ โดยมีนายพอรชพีพิชญ์ สอนชัยภูมิ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 เป็นเพื่อนร่วมทีม ทั้งนี้ผลงานดังกล่าวสามารถคว้ารางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 จากโครงการ 'รัตนาศรีแผ่นดินเทิดพระเกียรติ' ในการสืบสาน รักษา อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การแข่งขัน 3 ศาสตร์ 2 ระดับ ครั้งที่ 1 ในหัวข้อ 'การแข่งขันเครื่องนุ่งห่ม (ผ้าพื้นถิ่น)' ซึ่งด้วยพระราชทาน สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา

● "River of Glory" ผลงานการรวมตัวของวิทย์และศิลป์ บนผ้าฝ้ายฉาภาพ 'แม่น้ำแห่งความรุ่งโรจน์' สมัยการทำพันธมิตรทางการค้าไทย-ยุโรป สมัย

รัชกาลที่ 5 โดย นางสาวแก้วทิพย์ เรืองฉาย นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาเทคโนโลยีวัสดุและสิ่งทอ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (SCI-TU) เผยว่าผลงาน 'River of Glory' หรือ 'แม่น้ำแห่งความรุ่งโรจน์' ผ่านการคิดค้น และออกแบบร่วมกับ นางสาวธนภรณ์ ฉิมนาม นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากการแต่งกายของชาวบ้านในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่มีการจับจีบผ้าส่วนหน้าม้วนเข้ากับผ้าบริเวณอก พาดผ้าที่บ่าและทิ้งชายผ้าลงคล้าย

กับสายน้ำที่ไหลแบบไม่มีที่สิ้นสุด เปรียบเสมือน 'อู่ข้าวอู่น้ำ' นับเป็นการแต่งกายเชิงสัญลักษณ์ของการทำพันธมิตรทางการค้าร่วมกับยุโรป ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการค้าขายด้วยการเดินเรือมาทางน้ำ ทั้งนี้สิ่งที่ได้รับจากการเรียนในหลักสูตรวิทยาศาสตรและเทคโนโลยีสิ่งทอ ทำให้ได้ทักษะการเป็นคนช่างสังเกตมีเทคนิคการจับจีบผ้า มีพื้นฐานความรู้ในการเลือกเนื้อผ้าให้พลิ้วไหวและตรงคอนเซ็ปต์มากขึ้น

ขับเคลื่อนสังคม NET ZERO - นายวชิระชัย คุณนำวัฒนา Head of Smart System Solution Business บริษัท เอสซีจี ซิเมนต์-ผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง จำกัด ร่วมกับ ผศ.อาสาฬห์ สุวรรณฤทธิ์ คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (เอ็มโอยู) ขับเคลื่อนประเทศไทยมุ่งสู่สังคม NET ZERO หัวข้อ Pathway to NET ZERO Building เพื่อให้ความรู้และเผยแพร่แนวทางการออกแบบอาคารที่มีการใช้พลังงานสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero Energy Building) เมื่อเร็วๆ นี้